

CORRIE HARTONG, 1906 - 1991

'FIRST-LADY' VAN DE MODERNE DANS

DOOR FRANCISCA VAN DIJK-DE BLOEME

Op 9 augustus 1991 overleed te Rotterdam in haar 86ste levensjaar Corrie Hartong, een vrouw die op indrukwekkende wijze een unieke bijdrage heeft geleverd aan de groei en bloei van de Nederlandse danskunst. Haar leven lang heeft ze gewerkt aan haar missie: het verspreiden en professionaliseren van de dans. Corrie Hartong heeft zich ontwikkeld als danseres, choreografe, danspedagoge en organisatrice. Zij was de ambassadrice van de 'Moderne Dans' op alle gebieden: artistiek, bestuurlijk en propagandistisch.

Hendrina Cornelia Hartong werd op 23 februari 1906 te Rotterdam geboren als dochter van een notaris. Na haar eindexamen gymnasium in Rotterdam vertrok zij in 1924 als achttienjarig meisje naar Wenen en Dresden om een dansopleiding te volgen. In 1927 behaalde ze aan de Wigmanschule in Dresden haar dansdiploma. Vervolgens ging ze lesgeven aan de Volksbühne in de communistische fabrieksstad Chemnitz. Zij deed ervaring op met mannenklassen, lekenkoren en demonstratielessen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij in 1928 door Mary Wigman gevraagd werd de leiding te nemen van de Hilde Strinz Schule/Mary Wigman Schule te Magdeburg.

In 1931 keerde Corrie terug naar Rotterdam. Zij was in Nederland de eerste vertegenwoordiger van de 'Ausdruchtanz' en haar choreografisch werk behelsde meer dan honderd dansstukken. Tot 1949 heeft zij opgetreden, vooral veel in solo-werk. Daarnaast kreeg zij bekendheid als choreografe/regisseuse. Het toegankelijk maken van de moderne dans voor een brede laag van de bevolking was een belangrijk streven van haar.

De dansvakopleiding in Rotterdam

Corrie was de voorvechter voor een gedegen danseducatie op meer dan alleen het lichamelijke vlak. Haar grootste verdienste gold wellicht haar beleid ten aanzien van de opleiding. Dat beleid is gekenmerkt door een grote openheid waarmee zij een eenzijdige ontwikkeling wilde voorkomen.

In Rotterdam bestond al jaren een Conservatorium voor Mu-

48. *Corrie Hartong.*

ziek, in de volksmond het Conservatorium Holthaus genaamd naar de directeur Jos Holthaus (1879-1943). Aan dit conservatorium werd in 1931 als afdeling de Rotterdamse Dansschool opgericht. Samen met de dansdocente Gertrud Leistikov (1885-1948) werd Corrie Hartong gevraagd hieraan moderne danslessen te geven. De Rotterdamse Dansschool was een gecombineerde dans/dansvakopleiding en binnen de dansvakopleiding een gecombineerde theaterdanser/dansdocentenopleiding. In 1934 trok Gertrud Leistikov zich terug; Corrie Hartong bleef directrice.

In 1935 werd de Rotterdamse Dansschool verbonden aan het Rotterdamsch Toonkunst Conservatorium (directeur Willem Pijper).

De Rotterdamse Dansschool tijdens de oorlog

Bij het bombardement op 14 mei 1940 werden de gebouwen van Toonkunst (muziekschool Van der Duynstraat en dansschool Nieuwehaven) verwoest, evenals het hoofdgebouw van het Conservatorium voor Muziek aan de Mauritsweg.

Al spoedig werd besloten de beide conservatoria samen te voegen en te vestigen in een gebouw aan de Mathenesserlaan, waar Holthaus een dependance had. Tot aan het overlijden van Holthaus in 1943 stond het conservatorium onder leiding van twee directeuren.

Door bemiddeling van een bestuurslid van Toonkunst vond de dansschool spoedig een nieuw onderdak aan het Haringvliet nr. 92. In dit gebouw hadden ook Netty van der Valk en Staluse Pera een onderkomen voor hun gebombardeerde scholen gevonden. Het was een groot, oud pand in een blok dat door een wonder door het vuur was gespaard gebleven, geheel geïsoleerd gelegen te midden van het puin. Naast dit huizenblok stond aan het Haringvliet alleen het Havenziekenhuis nog overeind. Leerlingen moesten dus door die puinvlakte komen lopen. Later met de vele luchtlarmen bij Engelse overvliegers werd dat moeilijker en tenslotte konden er geen avondlessen later dan ca. 19.00 uur gegeven worden, omdat de Duitsers een avondklok instelden. Kinderlessen en dans- en vroege avondlessen bleven echter gedurende de gehele oorlog doorgaan, daar er voor de mensen praktisch weinig andere afleidingsmogelijkheden waren en men daaraan toch dringend behoefte had. Zelfs was er in het begin nog een uitbreiding naar de afdeling Toonkunst in Schiedam. In de hongerwinter werd het vervoer per fiets onmogelijk. De opleidingsleerlingen in het bijzonder

bleven echter dapper doorgaan en warmden hun prakje op een noedkacheltje in de kleedkamer op. Om toch aan een redelijk inkomen te geraken ging Corrie Hartong lesgeven in Leiden en Vlaardingen, totdat de treinstaking ook dit onmogelijk maakte.

In 1954 werd de school gesplitst in de Rotterdamse Dansacademie met de dansvakopleiding en de Rotterdamse Dansschool voor amateurdansers. De Dansacademie werd in 1961 een onderdeel van het Rotterdams Conservatorium. In 1965 werd een MULO aan de Dansacademie verbonden (na de invoering van de Mammoetwet MAVO voor Ballet en Muziek geheten). Vanaf 1986 heet deze HAVO voor Muziek en Dans.

Corrie Hartong heeft de grondslag gelegd voor het opbouwen van de vakopleiding en voor de danspedagogische activiteiten op het gebied van de amateuristische kunstbeoefening. Zij bracht een nieuw bewegings-scala tot stand met andere muzikale begeleiding dan tot dan toe gebruikelijk was. Tussen de discipline dans met o.a. componisten, musici, acteurs, schrijvers, regisseurs en beeldende kunstenaars, wist ze een samenwerking te bewerkstelligen.

De Rotterdamse Dansacademie

Nel Roos (1914-1970), balletdocente en oud-studente van de Rotterdamse Dansschool, was van 1961 tot 1970 directrice van de Dansacademie. Corrie bleef nog tot 1967 als docente aan deze opleiding verbonden. Van 1971 tot 1978 was Lucas Hoving (1912), die als moderne danser in de Verenigde Staten had gewerkt, directeur. In zijn periode werden naast de specialisaties moderne dans en klassiek ballet ook dansexpressie, folkloristische dans en jazzdans gestart en nam het aantal studenten sterk toe. Vanaf 1978 is er niet meer sprake van een artistiek directeur, maar van meerdere directieleden en studieleiders. De Rotterdamse Dansacademie is sinds 1982 gehuisvest in een verbouwde broodfabriek aan de Tandwielstraat. Na de grote operatie van schaalvergroting, taakverdelen en concentratie is ze een onderdeel geworden van de Hogeschool voor Muziek en Theater Rotterdam (1986).

Corrie heeft altijd een warme belangstelling gehouden voor de ontwikkelingen binnen de Rotterdamse Dansacademie. Met raad en daad heeft zij de school bijgestaan. Zij heeft zelfs nog het voorstel gedaan tot het benoemen van een nieuwe directeur, de Pina Bausch-danser Ed Kortlandt - aangesteld per 1 september 1991 als sector-directeur van de Rotterdamse Dansacademie.

Beleid

In 1967, na haar afscheid van de Dansacademie, werd ze één van de oprichters en later directrice van het Centraal Dansberaad, een instituut dat de belangen van de Nederlandse danskunst behartigt. Dit instituut is momenteel het Nederlands Instituut voor de Dans (NID), gevestigd in Amsterdam.

Corrie had een niet aflatende gedrevenheid om de dans een belangrijke plaats te geven binnen het Cultuurbeleid. Door het geven van meer dan 250 cursussen en lezingen tussen 1946 en 1989 kon zij een groot publiek bereiken dat nog maar weinig of niet vertrouwd was met de dans. Met dit doel schreef zij ook boeken:

- Danskunst. Inleiding tot het wezen en de praktijk van de dans (1948).
- Mijn Balletboek (1959).
- Over dans gesproken (1982).

Gedurende haar leven heeft zij in meer dan 84 besturen en commissies gezeten welke een bijdrage leverden aan de ontwikkeling van de Danskunst in Nederland, die in een zo korte tijd tot internationale hoogte heeft kunnen uitstijgen. Veel van wat nu binnen een structurele basis binnen het kunstenbeleid van het rijk of de gemeente Rotterdam is opgenomen werd op haar initiatief opgezet. Zo is haar idee van de choreografische werkgemeenschap (1956-1959) in deze tijd weer opgepakt door het oprichten van de werkplaats Studio Al Porto o.l.v. Luisa Gorelli.

Samen met drs. J. Kuypers, directeur van de Algemene Maatschappij voor Jongeren, richtte Corrie in 1962 de Stichting Werkgroep Danskunst op. Deze stichting is in 1970 vervangen door de sectie Dans van de Rotterdamse Kunststichting. Hiervan bekleedde zij tot 1983 het voorzitterschap.

Het gemeentebestuur werd geleidelijk aan overtuigd van het belang van een eigen Rotterdams dansgezelschap. In 1968 werd het Rotterdams Danscentrum o.l.v. Ineke Sluiter opgericht, later voortgezet als resp. Werkcentrum Dans en De Rotterdamse Dansgroep (artistiek directeur Käthy Gosschalk).

Corrie Hartong was een groot voorstander van nieuwe initiatieven; ze was nauw betrokken bij de oprichting van het Penta Theater in 1970. Helaas heeft deze bewegingstheatergroep alle bezuinigingsronden niet kunnen overleven.

Ze zorgde er voor dat er staatsexamens kwamen voor de danskunst, was voorzitter van de Nederlandse Beroepsvereniging van Danskunstenaars en verdiepte zich in het opzetten van een dansdo-

centenopleiding Dansexpressie (naar de theorieën van Rudolf Laban).

Als promotor van de dans hield zij pleidooien bij instellingen en overheid. Zij zocht naar een verbintenis tussen wetenschappelijk onderzoek en dans. Door haar jarenlange ervaring als docente zag zij het belang in van een theoretische en analytische scholing en gaf om die reden een cursus dansgeschiedenis, georganiseerd aan de Rijksuniversiteit Utrecht.

Ze fungeerde als promotor en raadvrouw voor velen die zich wilden verdiepen in de wetenschappelijke, geschiedkundige, filosofische, educatieve of therapeutische kanten van het dansvak.

Verschillende eerbewijzen vielen haar ten deel. In 1963 werd ze onderscheiden met de penning van de Leuve. Na haar afscheid van de Dansacademie werd ze benoemd tot ridder in de orde van Oranje-Nassau. Bij haar 75ste verjaardag (1981) werd door de Rotterdamse Kunststichting een film over haar werk aangeboden: 'Omdat het mijn taal is' - over de dans in Rotterdam, over haar Dansacademie. Bij die gelegenheid kreeg zij ook de Wolfert van Borselen-penning van de gemeente Rotterdam en de Culturele Prijs van Zuid-Holland. In 1985 werd zij commissielid voor de International Encyclopedia. Ter gelegenheid van haar 80ste verjaardag in 1986 werd een voorstelling van Het Nationale Ballet in de Stadsschouwburg te Amsterdam aan haar opgedragen.

De Kunstenaar

Wat duidelijk is, is dat het kunstenaarschap van Corrie Hartong gevuld was met een onmetelijke liefde voor de dans. Zij heeft haar leven besteed aan het vinden van waarachtige en juiste manieren om haar geaardheid en haar gaven tot uitdrukking te brengen. Zij heeft gehoor gegeven aan wat haar werd ingegeven.

Corrie Hartong heeft haar leven lang hardop geleefd - een groot expressief, creatief vermogen, een verbondenheid met het leven van alle dag, vol belangstelling in alles wat er om haar heen en in de wereld gebeurde. Zij kwam met hart en hoofd in actie en schudde de mensen om haar heen van top tot teen door elkaar. Altijd vroeg ze zich af 'vanwaar, waarom, waartoe?' En dat veroorzaakte een rusteloze wil om dat wat zij op haar pad ontmoette tot vervulling te brengen. Haar verlangens schenen echter eindeloos en elke vervulde wens maakte plaats voor weer een nieuwe. Deze wil, die telkens weer z'n eisen stelde, hield haar bewustzijn tot de laatste dagen van haar leven intensief bezig.

Haar werk en verdiensten zijn nauwelijks te bevatten. De Nederlandse danswereld is aan Corrie Hartong veel, zo niet alles verschuldigd. Zij is, in de letterlijke zin van het woord, onvergetelijk.

Haar persoon is tastbaar geworden in de bundel 'Gedichten', die de Rotterdamse Kunststichting in 1980 uitgaf. Uit de hierin gepubliceerde serie 'Op doorreis' het volgende gedicht, geschreven door Corrie in 1951:

Een groot, wijd landschap doet zich voor,
Nu ben ik vrij, hier kan ik zwerven,
Geen pad van plicht, geen wettenweg,
Geen tweesprong voert naar winst of derven.

Ik leg mij neer, zien is genoeg,
Er wenkt geen doel; waartoe beginnen?
Zijn is genoeg, mijn blik keert in
En brengt het landschap bij mij binnen.

Nu word ik wijd en alles wijkt,
Geen wil die dwingt, geen angstendrift,
Geen tweestrijd tussen vlucht en streven.

Er vaart een stille wind voorbij,
De kommerwolken van bestaan
Zijn opgelost en weggedreven.